

Feliks Zedler

Dopuszczalność skargi na czynności komornika

Palestra 31/12(360), 1-14

1987

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

palestra

12

1987

miesięcznik

ORGAN NACZELNEJ RADY ADWOKACKIEJ

WYDAWNICTWO PRAWNICZE — ROK XXXI — 360 — GRUDZIEŃ 1987 R.

*Serdeczne życzenia Świąteczne i Noworoczne
składa
Czytelnikom i Współpracownikom „Palestry”
Redakcja*

FELIKS ZEDLER

DOPUSZCZALNOŚĆ SKARGI NA CZYNNOŚCI KOMORNIKA

W artykule przedstawiono zasadę ogólną wyrażoną w art. 767 § 1 i 2 k.p.c., według której dopuszczalna jest skarga do sądu rejonowego na każdą czynność komornika, jak również na zaniechanie dokonania przez komornika czynności, oraz wyjątki od tej zasady. Krytycznie też ustosunkowano się do tych poglądów w literaturze, które dopuszczają możliwość wniesienia skargi z art. 767 § 1 i 2 k.p.c. na działalność innych niż komornik organów i podmiotów prawnych.

I

Uwagi wstępne

Artykuł 767 k.p.c. stanowi, że na czynności komornika przysługuje skarga do sądu rejonowego. Dotyczy to także zaniechania przez komornika dokonania czynności. Przepis ten umieszczono wśród przepisów ogólnych postępowania egzekucyjnego. Z racji więc jego usytuowania należy przyjąć, iż k.p.c. wprowadza jako regułę możliwość zaskarżenia w drodze skargi z art. 767 k.p.c. każdej czynności komornika oraz zaniechania dokonania takiej czynności.

Od tej reguły istnieją wyjątki. W niektórych wypadkach

możliwość zaskarżenia czynności komornika wyłączono z mocy ustawy, w innych zaś zaskarżenie czynności komornika jest bezprzedmiotowe, gdyż wniesienie skargi z art. 767 k.p.c. nie dałoby osobie skarżącej ochrony prawnej. Część wreszcie czynności podlega zaskarżeniu w drodze innych środków zaskarżenia. Mając na uwadze ogólne postanowienia art. 767 k.p.c., należy przyjąć, że wyjątki te nie mogą być interpretowane w sposób rozszerzający.

Praca niniejsza poświęcona jest omówieniu zagadnienia dopuszczalności skargi na czynności komornika. Ze względu na wprowadzenie generalnej zasady dopuszczającej skargę na czynności komornika, w dalszej kolejności omówione zostaną te wypadki, w których skarga ta z różnych przyczyn nie przysługuje. Wobec pojawiających się jednak ostatnio w literaturze wypowiedzi dopuszczających możliwość wniesienia skargi z art. 767 k.p.c. na czynności innych podmiotów niż komornik, przed omówieniem wspomnianego wyżej zagadnienia rozważone zostanie pytanie, czy taka możliwość jest w naszym prawie w ogóle dopuszczalna. Artykuł niniejszy poświęcony jest tylko omówieniu samej problematyki dopuszczalności skargi na czynności komornika. Poza niniejszymi rozważaniami pozostawiono więc omówienie skutków prawnych wniesienia skargi w tych sprawach, w których skarga nie przysługuje. Pominięto również kwestię zasadności skargi na czynności komornika, zwłaszcza gdy czynność komornika narusza czyjeś prawa, mimo że jest ona zgodna z prawem, co rodzi potrzebę obrony w drodze powództwa o zwolnienie od egzekucji, chociaż, formalnie rzecz biorąc, skargi na czynności komornika nie wyłączono. Zagadnienia te ze względu na istniejący w naszym prawie system nadzoru nad czynnościami komornika są niezmiernie złożone, wymagają więc osobnego przedstawienia.

II

Problem dopuszczalności skargi z art. 767 § 1 i 2 k.p.c. na działanie innych organów i podmiotów niż komornik

Ostatnio w literaturze pojawiły się wypowiedzi, że skarga na czynności komornika uregulowana w art. 767 § 1 i 2 k.p.c. jest środkiem zaskarżenia czynności nie tylko komornika. Twierdzi się, że przysługuje ona na czynności innych organów i podmiotów prawnych. W szczególności wymienia się tu:

- a) zakład pracy dokonujący w trybie art. 88 i 89 k.p.c. potrąceń z wynagrodzenia pracownika w zakresie dokonywanych potrąceń,

- b) kuratora dla nieletnich w sprawach o odebranie dziecka na podstawie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 3.XII.1976 r. w sprawie szczegółowego trybu wykonywania orzeczeń sądowych o umieszczeniu małoletniego w placówce opiekuńczo-wychowawczej,¹
- c) organy rentowe w zakresie dokonywania potrąceń na podstawie art. 107 ust. 2 ustawy z dnia 14.XII.1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin,²
- d) państwowe biura notarialne w granicach przyznanych im kompetencji.

Powyższe stanowisko³ uzasadniane jest przyjęciem dwóch założeń. Po pierwsze, przyjmuje się tezę, że postępowaniem egzekucyjnym jest każde postępowanie prowadzone na podstawie tytułu wykonawczego. Przy takim założeniu wymienione wyżej czynności zalicza się już do czynności egzekucyjnych. Ponadto jeśli chodzi o potrącenie z art. 88 i 89 k.p., to przytacza się tu art. 90 k.p., nie dokonując jednak bliżej wykładni tego przepisu. Na końcu wreszcie powołane zostają bliżej nie określone argumenty celowościowe.

Powyższe stanowisko nie jest trafne. Całe rozumowanie, które ma je uzasadnić, jest błędne, przy czym zawiera ono kilka błędów jednocześnie.

Przede wszystkim proponowana definicja postępowania egzekucyjnego jest nietrafna, albowiem w naszym prawie znane są wypadki, że postępowanie egzekucyjne prowadzone jest na podstawie samego tylko tytułu egzekucyjnego (por. art. 762 § 4 k.p.c.). W obecnym stanie prawnym, w którym istnieje szereg możliwości wykonania orzeczeń w trybie pozaegzekucyjnym, problem definicji postępowania egzekucyjnego oraz jego odgraniczenia od postępowań pozaegzekucyjnych jest niewątpliwie bardzo złożony. Jego rozwiązanie wymagałoby szerszych studiów, których tutaj nie sposób podjąć. Jeśliby jednak nawet przyjąć, że przedstawione wyżej działania należą do postępowania egzekucyjnego, to z tego faktu nie wynika jeszcze, że wymienione tam czynności podlegają zaskarżeniu w drodze skargi na czynności komornika. Nie każda bowiem czynność podejmowana w postępowaniu egzekucyjnym podlega zaskarżeniu w drodze skargi z art. 767 k.p.c. (o czym niżej). Zresztą przeciwko możliwości nawet odpowiedniego stosowania art. 767

¹ Dz. U. z 1976 r. Nr 38, poz. 224.

² Dz. U. z 1987 r. Nr 40, poz. 267.

³ Poglądy powyższe prezentują: T. Dutka: Nadzór judykacyjny a nadzór służbowy nad czynnościami komornika (w:) *Studia z procesu cywilnego* pod red. K. Korzana, Katowice 1986, s. 111 i in.; K. Korzan: *Sądowe postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 1986, s. 176, 203.

k.p.c. przemawia i to, że wymienione wyżej podmioty w zakresie czynności tam wskazanych nie znajdują się w żadnej zależności prawnej od organów egzekucyjnych. Związek taki powstaje dopiero wtedy, gdy już wszczęto egzekucję, a zatem nie w sytuacjach wyżej omawianych.

Przedstawionego wyżej poglądu co do stosowania skargi z art. 767 k.p.c. nie uzasadnia również wykładnia art. 90 k.p. Przepis ten bowiem stanowi, że w sprawach nie unormowanych w art. 87—89 k.p. stosuje się odpowiednio przepisy k.p.c. i przepisy o egzekucji administracyjnej świadczeń pieniężnych.

Cytowany przepis art. 90 k.p. nie nakazuje więc stosowania przepisów k.p.c. oraz o egzekucji administracyjnej świadczeń pieniężnych wprost, lecz tylko odpowiednio. Jest to zasadnicza różnica. Zgodnie bowiem z przyjętymi w nauce zasadami odpowiedniego stosowania prawa polega ono na stosowaniu wprost określonych przepisów do drugiego zakresu odniesienia, przy czym nie mają zastosowania bądź też częściowo ulegają zmianie te spośród nich, które ze względu na treść swych postanowień są bezprzedmiotowe lub sprzeczne z przepisami normującymi stosunki, do których mają być stosowane.⁴

Jeżeli zatem art. 90 k.p. nakazuje w sprawach nie unormowanych w art. 87—88 k.p. stosować odpowiednio przepisy k.p.c. i przepisy ustawy o egzekucji administracyjnej świadczeń pieniężnych, to musimy najpierw określić, jaki jest zakres zastosowania art. 87—88 k.p.

Analiza tych przepisów prawa pracy pozwala przyjąć, że dotyczą one ochrony wynagrodzenia za pracę. Jedną z zasad prawa pracy jest to, że wynagrodzenie za pracę doznaje ochrony i podlega wypłaceniu w całości. Wszelkie wyjątki od tej zasady muszą być ściśle i dokładnie unormowane w ustawie.⁵ Takie właśnie wyjątki wprowadzają art. 87—88 k.p. Z treści tych przepisów wynika, że regulują one dwie kwestie:

- a) dopuszczalność potrąceń należności tam wskazanych oraz
- b) kolejność zaspokajania należności tam wymienionych.

Niczego innego art. 87—88 k.p. nie regulują. Jeżeli zatem art. 90 k.p. nakazuje odpowiednie stosowanie przepisów k.p.c. lub ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, to — rzecz jasna — też tylko w tym zakresie. Praktycznie może to dotyczyć sposobu podziału sumy potrąconej z wynagrodzenia. Natomiast art. 90 k.p. nie daje żadnych podstaw do stosowania innych przepisów k.p.c. oraz przepisów ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, a w szczególności przepisów dotyczących środków zaskarżenia.

⁴ J. Nowacki: *Analogia legis*, Warszawa 1966, s. 146 i n.

⁵ Por. W. Szubert: *Zarys prawa pracy*, Warszawa 1980, s. 258 i n.

Należy tu z całym naciskiem podkreślić, że w razie dokonywania potrąceń w trybie art. 87—88 k.p. pomiędzy zakładem pracy a organami egzekucyjnymi nie ma żadnego związku. Zakład pracy jest samodzielnym podmiotem niezależnym od organów egzekucyjnych. Ten związek powstanie dopiero z chwilą zajęcia wynagrodzenia za pracę w drodze egzekucji. Regulują to wyraźnie przepisy art. 880 i nast. k.p.c. (zwłaszcza art. 881 k.p.c.). Związek z zakładem pracy w tym wypadku jest następstwem zajęcia. Natomiast w razie dokonania potrąceń z art. 87 i 88 k.p. takiego związku nie ma, trudno więc stwierdzać tu jakieś obowiązki i podporządkowania się bez podstawy prawnej. Na marginesie godzi się zauważyć, że nawet w toku egzekucji świadczeń pieniężnych uregulowanych w art. 880 i nast. k.p.c. czynności zakładu pracy nie można zaskarżać w drodze skargi na czynności komornika z art. 767 § 1 i 2 k.p.c. W toku tej egzekucji ochronę praw podmiotów zainteresowanych, tj. zarówno wierzyciela jak i dłużnika, zapewnia tylko grzywna porządkowa z art. 886 k.p.c., a przede wszystkim odpowiedzialność cywilna zakładu pracy (art. 886 § 3 k.p.c.).

Skoro zatem w toku egzekucji z wynagrodzenia za pracę działanie zakładu pracy nie podlega zaskarżeniu za pomocą skargi na czynności komornika, to tym bardziej brak jest podstaw do stosowania tego środka w razie dokonywania potrąceń w trybie art. 87 i 88 k.p.

W konkluzji należy zatem stwierdzić, iż w obecnym stanie prawnym brak jest jakichkolwiek podstaw prawnych do zaskarżenia w drodze skargi z art. 767 k.p.c. czynności innych organów i podmiotów prawnych aniżeli komornik.

III

Czynności komornika, na które nie przysługuje skarga na czynności komornika ani też inny środek zaskarżenia

Artykuł 870 § 1 zd. trzecie k.p.c. stanowi, że nie ma skargi na udzielenie przybicia ruchomości ulegających szybkiemu zepsuciu. Kodeks postępowania cywilnego nie wprowadza również możliwości zaskarżenia tej czynności za pomocą innych środków prawnych. Oznacza to, że czynność komornika polegająca na udzieleniu przybicia przy sprzedaży ruchomości ulegających szybkiemu zepsuciu nie podlega zaskarżeniu. W związku z powyższym uregulowaniem powstaje potrzeba sprecyzowania, co rozumie się przez pojęcie „ruchomości ulegających szybkiemu zepsuciu”.

Pojęcie: „ruchomości ulegające szybkiemu zepsuciu” w języku

potocznym może być różnie rozumiane. Dla wyjaśnienia, w jakim znaczeniu termin ten użyty jest w art. 870 § 1 zd. trzecie k.p.c., należy zwrócić uwagę na kontekst, w jakim występuje on w ustawie.

W k.p.c. pojęcie to występuje przede wszystkim w kontekście terminów przewidzianych do sprzedaży zajętych ruchomości. Zgodnie bowiem z art. 864 § 1 k.p.c. sprzedaż zajętych ruchomości nie może nastąpić wcześniej niż siódmego dnia od daty zajęcia. Ale od tej zasady istnieją wyjątki. Jeden z nich dotyczy właśnie rzeczy ulegających szybkiemu zepsuciu.

Oprócz tego sprzedaż z wolnej ręki może też objąć rzeczy, nad którymi sprawowanie dozoru lub których przechowywanie powodowałoby nadmierne koszty, a także żywy inwentarz, gdy dłużnik odmówił zgody na przyjęcie go pod dozór.

Z takiego uregulowania wynikać muszą konsekwencje, które umożliwiają nam rozumienie terminu „ruchomość ulegająca szybkiemu zepsuciu”. Skoro bowiem pojęcie to wprowadza się po to, by umożliwić sprzedaż zajętych rzeczy przed upływem siedmiu dni od daty zajęcia, to należy stąd wysnuć wniosek, że ruchomościami ulegającymi szybkiemu zepsuciu są takie rzeczy, które uległyby zepsuciu w okresie siedmiu dni od daty zajęcia. Kierując się tymi samymi przesłankami, należy przyjąć ponadto, że ruchomościami ulegającymi szybkiemu zepsuciu są również takie rzeczy, które w ciągu siedmiu dni od zajęcia nie ulegają wprawdzie całkowitemu zepsuciu, ale tracą pewną właściwość, która ma wpływ na ich wartość handlową. Te same względy nakazują, by przyjąć, że ruchomościami ulegającymi szybkiemu zepsuciu są także te rzeczy, które mają wprawdzie dłuższą trwałość, ale zajęcie ich nastąpiło w okresie siedmiu dni przed upływem terminu ich ważności.

Jak już wspomniałem, w naszym prawie ruchomości ulegające szybkiemu zepsuciu nie są jedynymi rzeczami, które można sprzedać przed upływem siedmiu dni od daty zajęcia. Artykuł 870 § 1 zd. trzecie k.p.c. wyłącza możliwość zaskarżenia udzielenia przybicia, ale tylko przy sprzedaży ruchomości ulegających szybkiemu zepsuciu. Zgodnie ze wskazaną wyżej w pkt I regułą interpretacyjną wyjątków od zasady, że wszelkie czynności komornika podlegają zaskarżeniu w drodze skargi z art. 767 k.p.c., nie można interpretować w sposób rozszerzający. Wnioskować zatem należy, że dopuszczalna jest skarga na czynność komornika polegająca na sprzedaży rzeczy z wolnej ręki w pozostałych wypadkach, aczkolwiek w tych pozostałych wypadkach wniesienie skargi może być niejednokrotnie już bezprzedmiotowe, gdyż wniesienie skargi nie doprowadzi do ochrony praw zainteresowanych (o czym niżej w pkt VII).

IV

**Czynności nie podlegające zaskarżeniu w drodze skargi,
lecz w drodze zarzutów z art. 853 § 2 k.p.c.**

Z mocy wyraźnego przepisu art. 853 § 2 k.p.c. na oszacowanie ruchomości przez komornika przysługuje środek zaskarżenia zwany zarzutami. Tym samym wyłączona jest w tych sprawach możliwość zaskarżenia tego oszacowania w drodze skargi na czynności komornika.

Z redakcji art. 853 k.p.c. wynika, że zarzuty, o których mowa, przysługują jedynie wtedy, gdy komornik sam dokonał oszacowania ruchomości, co zresztą w naszym prawie jest regułą (art. 853 § 1 k.p.c.). *A contrario* zarzuty z art. 853 § 2 k.p.c. nie przysługują, jeżeli cena zbycia egzekucyjnego ustalona jest nie w drodze szacunku dokonanego przez komornika, lecz w inny sposób określony w ustawie. Tak jest w wypadku zajęcia np. ruchomości nie używanych (art. 865 § 1 k.p.c.) lub zakontraktowanych ziemiopłodów i zwierząt futerkowych, jeżeli cena była oznaczona w umowie kontraktacyjnej (§§ 74 i 75 rozporządzenia w sprawie czynności komorników⁶). W tych wypadkach oznaczenie przez komornika w protokole zajęcia wartości zajętej ruchomości w sposób odmienny, niż to przewiduje ustawa, podlega zaskarżeniu od razu w drodze skargi na czynności komornika.

Zgodnie z art. 853 § 2 k.p.c. wniesienie zarzutów rodzi obowiązek powołania przez komornika biegłego w celu dokonania oszacowania zajętych ruchomości. Niespełnienie tego obowiązku jest uchybieniem podlegającym zaskarżeniu w drodze skargi na czynności komornika. W związku z tym powstaje pytanie, kiedy można powiedzieć, że zostały wniesione zarzuty z art. 853 § 2 k.p.c. rodzące obowiązek powołania biegłego przez komornika.

Przepis art. 853 § 2 k.p.c. nie mówi nic o wymaganiach formalnych ani o treści zarzutów, ani też o terminie do ich wniesienia. Elementy te należy zatem określić przy uwzględnieniu innych przepisów k.p.c.

Jeśli chodzi o formę zarzutów, to wobec braku jakichkolwiek postanowień w tej mierze przyjąć należy, iż może to być forma dowolna, z tym jednak uzupełnieniem, że ze względu na cha-

⁶ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 9 marca 1968 r. w sprawie czynności komorników, Dz. U. Nr 10, poz. 52 z późniejszymi zmianami (określane dalej jako rozporządzenie w sprawie czynności komorników).

rakter czynności egzekucyjnych forma ustna dopuszczalna jest tylko w czasie dokonywania czynności przez komornika. Po dokonaniu czynności i sporządzeniu protokołu zajęcia przez komornika zarzuty mogą być wniesione wyłącznie w formie pisemnej.

Ustawa nie określa treści zarzutów. Z redakcji przepisu art. 853 § 2 k.p.c. wynika, że wystarczy samo zakwestionowanie wysokości wartości szacunkowej przyjętej przez komornika, tzn. oświadczenie, że suma podana przez komornika jest zbyt niska lub zbyt wysoka. Nie ma natomiast obowiązku udowodnienia zgłoszonych zarzutów.

W art. 853 § 2 k.p.c. nie określono również, jak już zaznaczono wyżej, terminu do wniesienia zarzutów.

Pod rządami d.k.p.c. wyrażono w orzecznictwie pogląd, że można wnieść zarzuty na oszacowanie również w dniu licytacji.⁷ Pogląd ten spotkał się w literaturze z krytyką.⁸ Przeciwno niemu wysunięto przede wszystkim argumenty natury celowościowej twierdząc, że skoro oszacowanie zajętych ruchomości ma nastąpić w chwili zajęcia, to i zarzuty z art. 853 § 2 k.p.c. powinny być wniesione w tym terminie.⁹

W obecnym stanie prawnym należy podzielić stanowisko wyrażone w orzecznictwie. Za taką wykładnią przemawia potrzeba ochrony praw stron. Nie można bowiem zapominać, że strona może nie być przy zajęciu, a ponadto jeżeli nawet jest obecna przy nim, nie zawsze orientuje się w wartości zajętogo przedmiotu. Dlatego należy dopuścić możliwość wniesienia zarzutów także w dniu licytacji.

Artykuł 853 § 2 k.p.c. określa, że zarzuty może wnieść wierzyciel lub dłużnik. Powstaje zatem pytanie, kogo tu należy rozumieć przez te pojęcia. Kwestia ta może budzić wątpliwości, gdyż problematyka stron w postępowaniu egzekucyjnym jest sporna.¹⁰ Niewątpliwie wiąże się to z faktem, że w ogóle zagadnienie stron w postępowaniu cywilnym nasuwa szereg wątpliwości, a w nauce jest ten problem w różny sposób rozwiązywany.¹¹

⁷ Orzeczenie SN z dnia 7.V.1957 r. 2 CR 404/56, NP 1958, nr 1, s. 110.

⁸ E. Wengerek: Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych, Warszawa 1979, s. 120 i n.

⁹ Por. także E. Korzan: Sądowe postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne, jw., s. 205.

¹⁰ Por. szerzej na ten temat H. Mądrzak: Przymusowe zaspokojenie wierzyciela z tytułu długu jednego z małżonków, Warszawa 1977, s. 124 i n.

¹¹ Por. różne określenia pojęcia strony u poniższych autorów: W. Berutowicz: Postępowanie cywilne w zarysie, Warszawa 1974, s. 108; W. Broniewicz: Postępowanie cywilne w zarysie, Warszawa 1983, s. 107; Z. Resich, J. Jodłowski: Postępowanie cywilne, Warszawa 1979, s. 197; W. Siedlecki: Postę-

W postępowaniu egzekucyjnym zagadnienie stron postępowania powstaje wtedy, gdy egzekwującym wierzycielem lub dłużnikiem egzekwowanym nie są strony stosunku prawnego, lecz inne podmioty. Tak jest w szczególności wtedy, gdy egzekucję wszczął prokurator, organizacja społeczna ludu pracującego lub wierzyciel zajętej wierzytelności albo gdy egzekucja została wszczęta z urzędu, a także wtedy, gdy egzekucja prowadzona jest przez kuratora spadku, wykonawcę testamentu czy zarządcę majątku. Wydaje się, że ze względów celowościowych, a zwłaszcza ze względu na potrzebę zapewnienia ochrony praw stron, trzeba przyjąć, iż pojęcie stron w rozumieniu art. 853 § 2 k.p.c. powinno się ujmować możliwie szeroko. Należy więc przyznać prawo wniesienia zarzutów także tym podmiotom, na rzecz których lub przeciwko którym egzekucja jest prowadzona, nawet jeśli nie prowadzi egzekucji.

V

Czynności nie podlegające zaskarżeniu w drodze skargi, lecz w drodze zarzutów z art. 1027 k.p.c.

Z mocy wyrażonego przepisu art. 1027 k.p.c. przeciwko planowi podziału sumy uzyskanej w egzekucji wnosi się zarzuty. Zarzuty te wnosi się do organu, który sporządził plan podziału, przy czym — stosownie do tegoż art. 1027 § 3 k.p.c. — o zarzutach wniesionych do komornika rozstrzyga sąd. Termin do wniesienia zarzutów wynosi dwa tygodnie od daty zawiadomienia.

Zgodnie z przyjętą wyżej wykładnią przepisu art. 767 § 1 i 2 k.p.c. nie można art. 1027 § 2 k.p.c. interpretować w sposób rozszerzający. Dlatego też konsekwentnie należy przyjąć, że zarzuty wnosi się tylko na sporządzenie planu podziału sumy uzyskanej w egzekucji, przy czym ze względu na to, że organy egzekucyjne w zasadzie nie zajmują się rozstrzygnięciem problemów materialnoprawnych, przedmiotem zaskarżenia w zarzutach mogą być tylko problemy proceduralne. Natomiast kwestie materialnoprawne, a zwłaszcza takie, jak istnienie lub nieistnienie wierzytelności, która ma być umieszczona w planie podziału sumy uzyskanej w egzekucji, nie jest rozstrzygana w drodze zarzutów, lecz w drodze powództwa o ustalenie na podstawie art. 1028 § 4 k.p.c.

Wniesienie zarzutów na plan podziału sumy uzyskanej w egzekucji rodzi konsekwencje procesowe. Przede wszystkim zgodnie

z art. 1028 § 1 zdanie drugie k.p.c. wstrzymuje ono wykonanie planu w części, której zarzuty dotyczą. Jeżeli plan sporządził komornik, istnieje ponadto obowiązek przekazania sprawy do sądu. Niewykonanie tych czynności podlega zaskarżeniu w drodze skargi na czynności komornika.

W związku z powyższym powstaje pytanie, kiedy można mówić, że na sporządzony przez komornika plan podziału sumy uzyskanej w egzekucji wniesiono zarzuty z art. 1027 § 2 k.p.c.

Ze względu na termin i skutki ich wniesienia, należy przyjąć, że zarzuty te muszą być złożone na piśmie. W piśmie tym należy wskazać uchybienie formalne popełnione przez komornika przy sporządzaniu planu podziału.

Zarzuty powinny być wniesione w terminie dwóch tygodni. Ponieważ jest to termin procesowy, podlega on przywróceniu na zasadach ogólnych.¹² O przywróceniu decyduje komornik, a na odmowę przywrócenia przysługuje skarga z art. 767 k.p.c. Problem taki może się wyłonić wtedy, gdy pismo złożone ma treść nieczytelną, trudno zrozumiałą albo też gdy zawiera zarzuty merytoryczne stanowiące podstawę powództwa o ustalenie z art. 1028 § 4 k.p.c.

Jeżeli treść pisma jest niezrozumiała, komornik powinien wezwać do sprecyzowania żądania stosownie do art. 130 k.p.c. Odmienne przedstawia się sprawa, gdy pismo wniesione przez uczestnika postępowania zawiera zarzuty merytoryczne, wobec czego powinno ono być rozpoznane jako powództwo z art. 1028 § 4 k.p.c. W takiej sytuacji komornik obowiązany jest przekazać sprawę do sądu.

W wypadku gdy pismo zawiera zarzuty i formalne, i merytoryczne, wówczas komornik stosownie do art. 800 k.p.c. przekazuje całą sprawę sądowi, zawieszając jednocześnie — w zakresie objętym zarzutami formalnymi — wykonanie planu podziału zgodnie z art. 1028 § 1 zd. drugie k.p.c.

VI

Czynności komornika, które nie podlegają zaskarżeniu w drodze skargi z art. 767 k.p.c., gdyż wniesienie skargi nie chroniłoby praw oskarżonego

Oprócz wymienionych wyżej w pkt III—V spraw należy wymienić jeszcze jedną grupę czynności komornika, które nie podlegają zaskarżeniu w drodze skargi na czynności komornika.

¹² Por. E. Wengerek: Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne — Komentarz, Warszawa 1972. s. 602.

Należy przyjąć, że nie podlegają zaskarżeniu w tym trybie te wszystkie czynności komornika, których zaskarżenie nie zapewnia stronie skarżącej ochrony prawnej. Są to więc takie czynności komornika, które zostały dokonane z naruszeniem przepisów procesowych, ale negatywnych skutków tych czynności nie da się już uchylić za pomocą skargi lub też innego środka zaskarżenia.

Wyłączenie dopuszczalności skargi z art. 767 k.p.c. w takich sytuacjach uzasadnione jest względami celowościowymi. Środki zaskarżenia bowiem powinny spełniać swą rolę w taki sposób, żeby ich wniesienie zapewniało ochronę prawną skarżącemu podmiotowi. Jeżeli jest oczywiste, że wniesienie środka zaskarżenia nie spełnia tego podstawowego celu, to należy przyjąć, że jest ono niedopuszczalne. Za takim rozumowaniem przemawia zresztą dodatkowo uregulowanie odpowiedzialności Skarbu Państwa i komornika za szkodę wyrządzoną przez komornika w toku egzekucji. Zgodnie bowiem z art. 769 k.p.c. jedną z przesłanek tej odpowiedzialności jest to, by poszkodowany nie mógł zapobiec szkodzie za pomocą środków przewidzianych w k.p.c. Świadczy to o tym, że gdy środki przewidziane w k.p.c. nie zapobiegają szkodzie, wówczas ochrona praw podmiotów zainteresowanych następuje w drodze powództwa z art. 769 k.p.c.

Przykładami takich czynności komornika, które nie podlegają zaskarżeniu w drodze skargi lub też innych środków, gdyż nie chroniłoby to praw osób skarżących, należy zaliczyć takie czynności, jak sprzedaż z wolnej ręki towarów, które nie są towarami szybko psującymi ani też towarami wymienionymi w art. 864 § 2 k.p.c., albo też taka czynność jak przeszukanie odzieży przez osobę innej płci.

VII

Ograniczenie zakresu zastosowania skargi na czynności komornika przy egzekucji kar majątkowych, nawiazki i kosztów sądowych oraz roszczeń odszkodowawczych zasądzonych w procesie karnym

W toku egzekucji kar majątkowych, nawiazki kosztów sądowych oraz roszczeń odszkodowawczych orzeczonych w procesie karnym zakres zastosowania skargi na czynności komornika uległ ograniczeniu. Stosownie do art. 125 k.k.w., kary grzywny, pieniężne kary porządkowe, nawiazki oraz obciążające skazanego koszty sądowe prowadzi się według przepisów k.p.c. ze zmianami wprowadzonymi przez k.k.w. Zgodnie zaś z art. 201 k.k.w. zawarte w k.k.w. przepisy szczególne dotyczące zabezpieczenia i egzekucji kary grzywny stosuje się odpowiednio przy zabezpieczeniu i egzekucji roszczeń o naprawienie wyrządzonej czynem przestępnym szkody w mieniu społecznym z uwzględnieniem

różnic zawartych w art. 202—204 k.k.w. Otóż przepisy te wprowadzają szereg rozwiązań prawnych, które ograniczają w toku egzekucji tych należności stosowanie skargi na czynności komornika. Ograniczenie to dotyczy możliwości zaskarżenia w drodze skargi na czynności komornika tych wadliwych czynności komornika, za pomocą których dokonał zajęcia, a więc gdy dokonał tego zajęcia z naruszeniem przepisów procesowych.

Kodeks karny wykonawczy we wspomnianych wyżej egzekucjach umożliwia zajęcie ruchomości skazanego znajdujących się we władaniu osoby trzeciej. Ruchomości te podlegają zajęciu bez zgody tej osoby (art. 125 *in fine* k.k.w.). W ścisłym związku z tym przepisem pozostaje domniemanie zawarte w art. 134 k.k.w.

Przepis art. 134 k.k.w. wprowadza dwa rodzaje domniemań, z których w omawianej przez nas egzekucji tylko jedno ma zastosowanie. Jest to mianowicie domniemanie, że do skazanego należą rzeczy znajdujące się w samoistnym posiadaniu osoby będącej w bliskim z nim stosunku oraz przysługujące tej osobie prawa majątkowe. Drugie domniemanie ma zastosowanie w wypadku egzekucji kary konfiskaty mienia, która to egzekucja — stosownie do art. 126 k.k.w. — prowadzona jest w trybie egzekucji administracyjnej. Dlatego została ona pominięta w dalszych rozważaniach. Otóż k.k.w. określa dokładnie, kiedy to domniemanie ma zastosowanie (art. 134, 135, 136 k.k.w.).¹⁸ Podane tam okoliczności mają różny charakter. Niektóre z nich można ustalić w sposób nie budzący wątpliwości, inne zaś, jak np. istnienie bliskiego stosunku między skazanymi a osobą trzecią, mają niejednokrotnie charakter ocenny.

Samo zastosowanie domniemania stwierdza się we wzmiance o wykonalności orzeczenia. O tym jednak, kto jest osobą bliską, decyduje nierzadko komornik stosownie do art. 134 k.k.w. oraz § 177 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 9.III.1968 r. w sprawie czynności komorników.

Naruszenie przepisów procesowych przy zajęciu z zastosowaniem domniemań nie stanowi jednak podstawy do zaskarżenia w drodze skargi na czynności komornika. Wynika to z faktu, że w omawianym wypadku zwolnienie zajętych przedmiotów od egzekucji może się odbywać wyłącznie w drodze powództwa o zwolnienie od egzekucji, nawet wtedy, gdy dokonano zajęcia z naruszeniem przepisów procesowych. Wynika to przede wszystkim z redakcji art. 137, 138 i 139 k.k.w.

Z przepisów tych wynika więc, że jedyną formą obrony praw m.in. w terminie trzech miesięcy od daty, w którym osoba trze-

¹⁸ Por. S. Paweła: Kodeks karny wykonawczy — Komentarz, Warszawa 1972, s. 361 i n.

cia dowiedziała się o naruszeniu swego prawa.¹⁴ Termin ten — stosownie do art. 139 § 3 k.k.w. — może ulec przywróceniu, jeżeli niezachowanie terminu jest uzasadnione szczególnymi okolicznościami, a opóźnienie nie przekracza trzech miesięcy. Po tym terminie wygasa roszczenie o zwolnienie rzeczy od egzekucji.

W korelacji z tymi przepisami pozostaje zresztą § 177 ust. 1 rozporządzenia w sprawie czynności komorników. Zgodnie z tym przepisem w razie wydania przez komornika postanowienia z art. 134 k.k.w. uznającego kogoś za osobę bliską skazanego, komornik ma obowiązek pouczenia tej osoby, że na postanowienie to nie przysługuje skarga na czynności komornika, lecz powództwo o zwolnienie od egzekucji. W drodze powództwa o zwolnienie od egzekucji osoba uznana za osobę bliską może — nie obalając wspomnianego domniemania z art. 134 k.k.w. — wyłączyć z jego zakresu przedmioty majątkowe, których wartość według oszacowania organu egzekucyjnego nie przekracza przeciętnego sześciomiesięcznego dochodu tej osoby. Takie rozwiązanie wprowadza art. 135 k.k.w., mimo że charakter prawny tego wyłączenia bardziej by odpowiadał postępowaniu ze skargi na czynności komornika.¹⁵

Wskazane wyżej ograniczenia co do wniesienia skargi na czynności komornika nie mogą być — jak już wskazałem wyżej w pkt I — interpretowane w sposób rozszerzający. Stąd też w literaturze podnosi się, że także przy egzekucji kar grzywnien, kosztów sądowych nawiazki oraz roszczeń odszkodowawczych zasądzonych w procesie karnym skarga na czynności komornika ma zastosowanie w tych wszystkich wypadkach, w których nie została wyraźnie wyłączona. Dotyczy to zwłaszcza możliwości zaskarżenia czynności komornika dotyczących oszacowania zajętych nieruchomości lub nieuwzględnienia zarzutów przeciwko oszacowaniu zajętych ruchomości.¹⁶

VIII

Skarga na zaniechanie przez komornika dokonania czynności

Zgodnie z art. 767 § 1 zd. drugie k.p.c. skarga na czynności komornika przysługuje nie tylko wtedy, gdy komornik dokonał czynności, ale również wtedy, gdy komornik zaniechał dokonania osoby trzeciej w omawianej sytuacji jest powództwo o zwolnie-

¹⁴ Por. F. Zedler: Powództwo o zwolnienie od egzekucji, Warszawa 1973, s. 160 i n.

¹⁵ Por. E. Wengerek: Postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych, Warszawa 1961, s. 176; F. Zedler: Powództwo o zwolnienie od egzekucji (...), jw., s. 158 i n.

¹⁶ F. Zedler: Powództwo o zwolnienie od egzekucji (...), jw., s. 163 oraz cytowana tam literatura.

nie od egzekucji, i to wniesione w trybie art. 139 k.k.w., a więc czynności. Powstaje zatem pytanie, co należy rozumieć przez zaniechanie dokonania czynności.

W orzecznictwie SN¹⁷ oraz w literaturze¹⁸ przyjęty jest pogląd, że przez zaniechanie dokonania czynności, o których mowa w art. 767 § 1 zd. drugie k.p.c., nie można rozumieć bezczynności komornika.

Stanowisko takie jest słuszne. Brak jakiejkolwiek działalności nie może być zwalczany za pomocą środków zaskarżenia. Taka bezczynność powinna być zwalczana w drodze nadzoru służbowego. Zarazem, aby uniknąć nieporozumienia, należy również uznać za brak jakiejkolwiek działalności również taką sytuację, gdy komornik pobrał od wierzyciela jedynie zaliczkę na koszty egzekucyjne. Należy bowiem zaznaczyć, że koszty postępowania mają zawsze charakter subsydiarny w stosunku do czynności podejmowanych w postępowaniu cywilnym.¹⁹ Ta sama zasada obowiązuje również w postępowaniu egzekucyjnym. Dlatego też pobranie zaliczki na poczet kosztów egzekucyjnych nie może być traktowane jako podjęcie czynności przez komornika w postępowaniu *sensu stricto*.

Jak zatem rozumieć pojęcie zaniechania dokonania przez komornika dokonania czynności? Problem ten był już przedmiotem analiz pod rządami k.p.c. z 1932 r. Kodeks ten nie zawierał odpowiednika art. 767 § 1 zd. drugie obecnego k.p.c. Ale w literaturze przedmiotu przyjmowano, że skarga powinna być dopuszczalna wtedy, gdy komornik poniechał dokonania czynności niezbędnych do zabezpieczenia praw stron lub osób trzecich.²⁰

Wydoby te należy uznać za aktualne również pod rządami obecnie obowiązującego k.p.c. Dlatego też przykładowo należy przyjąć, że skarga przysługuje, gdy komornik nie oddał zajętych ruchomości pod dozór innej osobie niż dłużnik (art. 855 k.p.c.) albo gdy komornik nie przekazał do sprzedaży jednostkom handlu uspołecznionego zajętych ruchomości nie używanych (art. 865 k.p.c.).

¹⁷ Por. orzeczenie SN z dnia 14.VI.1973 r. I CR 250/73, OSNCP 1974, nr 6, poz. 110.

¹⁸ K. Korzan: Głosa do orzeczenia SN z dnia 14.VI.1973 r. I CR 250/73, OSPIKA 1975, nr 1, poz. 1.

¹⁹ T. Bukowski: Rozstrzyganie o kosztach procesu cywilnego, Warszawa 1971, s. 7 i n.

²⁰ Por. J. Korzonek: Postępowanie egzekucyjne i zabezpieczające — Komentarz. Kraków 1934, t. I, s. 354 i n.; E. Wengerek: Postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych (...), jw., s. 164.